

Első évi folyam.

15. szám.

Április 9. 1865.

Chinchilla herceg.

(Beszély.)

Jókai Mórtól.

(Folytatás.)

A bohóc a legkellemetlenebb rikácsoló hangon,
melyet valaha nőitől származott vadállat hallatott,
kezdé el az új románcot:

„Manzanares kék vizébe
Hullatják a jazmin bokrok
Illatos virágaik.

Manzanares kék vizébe
Mártogatja fehér lábát
Az apáca. Hahaha!

Manzanares kék vizében
Tolvaj pontyok elkapkodják
A fehér virágokat.
Tolvaj már jön csónakával
És a vízből elragadja
Az apácát. Hahaha!

Sír a lányka és siratják,
Csak tanítvány vala ő még,
Milyen angyalt vesz az ég!
Már nevet! Majd megtanítják
Őt szeretni! Milyen angyalt
Nyert a földnek! Hahaha!

De meghallja a sikoltást
Hős lovag Chinchilla herceg
És meglátja a leányt.
S szól: e drága kincs sem égnek
Sem pokolnak így ne jusson!
Hanem nekem. Hahaha.

Nyolcan voltak a berbérek.
Mind erős, kemény kalózok,
És Chinchilla egyedül.
Csónakon ők, ez lóháton
És elkezdte őket üzni
Hős Chinchilla. Hahaha.

Vízközépen utolérte
A kalózt jó lova hátán;
A rabló nevette csak,
A ki vizen csónak ellen
Lóháton jön hadakozni,
De bolond vagy! Hahaha.

Hős Chinchilla dárदारúdját
Csónak oldalába döfve
Felfordítja a kalózt.
Nyolc rablót ott hagyja veszni
S kihalászza kengyelébe
Az apácát. Hahaha.

A reszkető szép leánykát
Betakarja köpenyébe,
Úgy szállítja vissza őt.
És hazáig nedves haját
Hogy száradjon, melegeneti
Csókjaival. — Hahaha!”

A sokaság a refraineknél utána nevetett a bohócnak.

Don Alfonzo azt sugá don Manuelnek, hogy még idáig a botrány nem valami nagyon nagy.

Mikor azonban a bohóc egy percre megállt, hogy hangszerén egy húrt újra felajazzon, egy türelmetlen hang onnan a lába alól felkiáltott hozzá:

— Hol van már Don Argos? Halljunk don Argosról!

— Mindjárt jön! Tréfálkozik maga álláspontjáról Ninifa s folytatá a románcot.

„Don Argos százéves ifju,
Neki minden tagja száz:
Keze, lába és szeme,
Száz lábú az ütökötben,
Száz kezű az osztózáznál
A don Argos. Hahaha!”

Don Alfonzo itt már kezdé gyöngén érintve találni gyöngé oldalait.

„A megmentett szép leánynak,
Kit neveltek szűz apácák,
Völegénye don Argos.
Eljön érte, el is viszi,
És azontúl, nejét féltve
Százszemű lesz. Hahaha.”

Órzi szemmel, zárja kulcsesal,
Várat épített körüle,
S maga benne a kapus.
Halálhíret híreszteni
S meggyászolja; csakhogy senki
Ne keresse. Hahaha.”

Don Argos az egérlyukra
Is féltékeny; hátha onnan
Jön elő a csábító?
Don Argos még a madárra
Is gyanakvó, hátha az hord
Izenetet? Hahaha!”

Meglát egyszer bástya ormán
Éjjel esett hóba nyomva
Óriás madárnyomot.
Ragad íjat, puzdrát, kopját
És megindul üzni-veni
A lábnyomot. Hahaha.”

A három lovag összenézett. Erre a történetre már csakugyan rá lehet ismerni.

A bohóc fertelmesül fintorgatta rút pofáját madár köntösében, szétnyitott gólya-csórra közül, mintha öntetszőleg dicsekednék vele, hogy szép dollog ilyen nagy madárnak lenni.

Közbe-közbe egy kicsit kelepelt is.

Azután gúnyos orrhangra csufítva dalát, folytatá:

„S míg az nyomot üldöz, addig
Hóféhér hölgygel beszélget
A Chinchilla hercege.
S mire hazatér don Argos,
Nemesak százszemű, hanem már
Százszarvu is. Hahaha!”

A csöcselék durva hahotája követte végszavait, mire a bohóc, hogy senkit kétségben ne hagyjon a felől, ki lehetett az óriás madár, mely don Argost megréfálta, lehoppant a magas korlátról a szintérre, s újra kezdé a hajhát a kergető örökkel, a kik elől végre ismét egy lépéssel a magas kerítésen keresztül kimenekült.

A három senmor arcán nem lehetett észrevenni semmi felindulást, midőn sátorukat elhagyták, hogy hordszekereikbe ülve, haza vitessék magukat. Pedig a gúnyhahota még az utcákon is követte őket, s az átkozott refrainet már széltere dalolták az öszvérhajtsárok: „Százszarvu lesz, hahaha!”

Szótlánul találkoztak ismét don Manuel kastélyában. Nem kérdezősködtek tovább, nem magyarázták odább a történetet. Mind a három hallgatótt róla.

Ily arculverő gúnyra szavakkal beszélni nem lehet.

Mind a hárman parancsot adtak lovászaiknak hogy nyergeljenek. Egyik sem mondta a másiknak, hová készül? Egyik sem kérdezte a másiktól, merre indul. Hanem a mint esti angelus-csengetéskor a toledo-i kapu bezáratott: egymás után rövid időközökben kopogtatott azon három lovag, kik még az éjjel készültek Madridból útra kelni. Azok voltak Donna Palomba férje, apja és testvére.

Mind a hárman az aldaviéjai vár felé vezető utra tértek. Legelől haladt don Calatayud Alfonzo utána don Ixoa Manuel, leghátul don Ixoa Yaime. Ezer-ezer lépés lehetett közöttük. Egyik sem várta be a másikat; egyik sem iparkodott az előtte ment elérni; ügetett mindegyik magára.

(Folyt. követc.)

Gyűlölöm e léha népet.

Gyűlölöm e léha népet!
Egy falatra hogyha ébred,
Tivornyája szakadatlan,
Légyen bárminő az ég;
Boru, derű lengjen ottan:
Kedve tüze egyre ég.

Gyűlölöm e léha népet!
Nemes bíra soh' sem úbred;
Poharába a bort tölti
S azt tartja: hogy egyszer él!
Akármelyik révbe köt ki,
Mindenütt gyönyörre kél.

Megvetem e léha népet!
Úszszatok csak sőpredékek
A folyóval rétre, síkra;
Medréből ha az kicsap,
Nem állhattok mint a szikla:
Hisz árral tart az iszap!

Gyűlölöm e léha népet!
Kedvtöltése bűn és vétek,
Rozsdás mondat a jelszava,
Állítván, hogy bölcsesség:
Ki az árral úszik tova
S nem feesérli erejét.

Gyűlölöm e léha népet!
Gúnymosolyt még a felé vet:
Ki mint szikla rendithetlen
A folyóközépen áll,
S bár időnek szárnya lebben,
Nem ingatja meg az ár.

Vajda Bert.

Aldunai képek.

IV.

(A Duna szorosa. — Nagyszerű táj. — Széchenyi István műve. — A dunai hajózás most. — Traján útja. — Róma s a jelenkor művei. — Találgatások. — Traján időbléja. — Közzeledés Orsovához.)

A juci tornyokon innen megemlítendő a főlebb még 600 öl széles Dunának csak 80 öl széles szorosa. Ha lefelé utazva végigtekintünk a folyamon, úgy tetszik, mintha valami hosszukás háromszögű tóba jutottunk volna s hogy ezen háromszög legvégső csúcsa felé evezünk. A Duna partjai itt meredek, rendesek és sötét erdőkkel borítvák, miket itt-ott kopár szirtek szakgatnak meg. Balról bozót rejti el szem elől a martokat, jobb kéz felől pedig szerteszórt sziklák, mintha azok a hegyek ormairól zuhantak volna ide le. Még tovább haladva, az öböl bejáratánál két egymással szemben levő sziklafalat pillantunk meg, melyek oly meredeken s rendesen futnak le a folyam hullámaiba, hogy egy óriási V betűt látszanak képezni. (Lásd „Bemenet a Duna szorosába“ című képiünket.) Távlabbról szemlélve e sziklafalak oly közel rémlenek lenni egymáshoz, hogy megesküdünk rá, mikép a gőzsnek lehetetlen lesz azok között keresztül surrannia, annál inkább, mert ezen felül még egy óriási fehér s függélyes szirtfal is elrekeszteni látszik a bejáratot.

Itt a táj teljesen esőndes és elhagyatott; erre nem látszanak még csak szalmafedelű gulyhók sem, vagy az emberi élet egyéb jelei.

Midőn az ember elhalad a gránittömbök mellett,

bámulattal kell eltelnie azon férfi iránt, ki itt meg mert küzdeni a természet hatalmával; mert valóban méltó a csodálatra azon út, mely a folyam bal partján fut végig: itt a sziklákba vágva, ott a víz fölé, míg másutt mintegy a meredek hegyek oldalába, vagy a lemállott s a folyam medrébe alázuhant szirtekre van építve. Ez azon kitünő országút, mely Drenkovából Orsovába vezet s melyet szintén a legnagyobb magyar: *Széchenyi István* teremtett.

Ezen útnak köszönhetni, hogy a dunai hajózás most már sohasem szenvedhet fenakadást, még a legalacsonyabb vizálláskor sem, midőn a Dunán nemcsak az apróbb gőzsökkel, de még az evezős hajókkal sem juthatni tovább veszély nélkül. Ilyenkor az utasok elhagyják Drenkovánál a gőzöst s podgyászukkal együtt póstakocsira ülnek, mely Orsovára szállítja őket, hol újra belépnek a hajóba. Ezen út készítését, mely a rómaiak nagyszerű teremtményeivel vetekedhetik, 1857-ben fejezték be.

Ha a balról a jobb partra tekintünk, ott egy másik bámulatos mű, az ugynevezett „Traján útja“ vonja magára figyelmünket.

Traján ezen nevezetes utat katonái által vágatta Duna medrébe függélyesen ereszkedő sziklafalat,

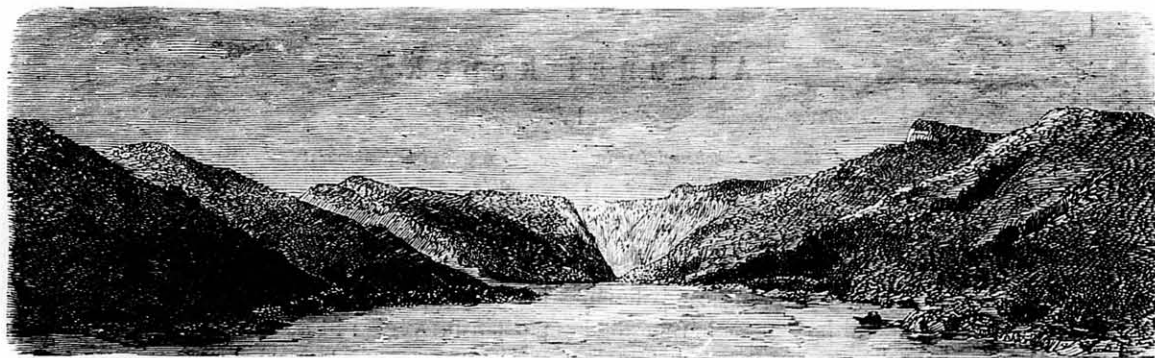
lakba, s elgondolhatjuk, hogy mily óriási nehézségekkel kellett itt a munkásoknak megküzdeniök, miután talpuk alatt nem volt tenyérnyi szilárd föld vagy szikla sem; nem voltak gözöseik a kövek elhordására s nem löporuk a szirtek szétrepesztésére. A rómaiak még nem tudták a léleknélküli erőt: a gözt, a léget, a villanyt stb. szolgáljukká tenni és azt igazgatni, hanem csak saját erejükre kellett magukat bizniök; s valóban dicsekedő korunknak mindannyiszor el kell magát szégyenlenie, valahányszor összehasonlitja a régi nagy nemzetek műveit a mostaniakéival s összehasonlitja mostani tökélyesült segédeszközeinket az ó-kor ezen tekintetbeni szegénységével.

Ez út készítésénél a munkásoknak mindenekelőtt azon kellett lenniök, hogy lábukat megvehessék a meredek sziklafalon, mely némely helyen ép oly mélyen nyúlik be a vízbe, a mily magasan emelkedik ég felé, s hogy ezt tehessék, mindenekelőtt állványokat kellett a vízre építeniök s aztán

denre, mert helylyel-közzel az útról már lépesőzet is vezet a folyam medréhez, hogy a kifáradt vontatók vizet merithessenek maguknak.

Hogy mennyi időbe került ezen út elkészítése, azt nem igen találjuk följegyezve, de hogy soká tartott, nagyon valószínű; mert készítőinek azon időben a bányászok csákányain és vésőin kívül nem igen volt más szerszámuk, s aztán azt is számba kell venni, hogy a katona munkások távol hazájuktól, ellenséges népek közt voltak, s hogy a sziklavájó csákányokat gyakran kellett karddal felcserélniök. Mily műveket teremtettek volna még akkor, ha a mai kor segédeszközei s találmányai állanak rendelkezésükre!

Ez úton, Orsován innen van néhány mértföldnyire Traján híres táblája, melyet annyiszor leirtak már az utazók. Ez egy szögletben van, mely a szerb halászsoknak esőben s viharban gyakran szolgál menhelyül, a kik itt tüzet is szoktak rakni, melynek füstje a Traján első hadjáratára (103-ban

„Bemenet a Duna szorosába.“

ezekről fűrták, faragták, vájták a szirteket. Ezen trajáni műről már sokat vitatkoztak a tudósok, kiknek némelyike azt hiszi, hogy a sziklafalba jelentékeny hosszúságban, egymástól arányos távolságban befűrt lyukak, — miket még ma is láthatni, — hajdani hidfő tartására szolgáltak; azonban megjegyzendő, hogy még soha sem létezett oly széles hid, mint a mennyire ezen lyukak vonala kiterjed. Sokkal valószínűbb, hogy ezen lyukakba voltak az ideiglenes állványokat tartó gerendák illesztve, mert a folyam rohanó hullámai pelyváként söpörték tova azon dereglyéket, melyekről az első munkások meg akarták kezdeni művüket, legalább azt kell következtetnie mind annak, a ki ismeri a Dunának ezen helyeni rohanó folyását.

Valóban bámulatos ezen út, mely alkalmasint a hajók vontathatása céljából készült. Párkányzata rendes és sima; talpazata egyenletes s boltozata, büszke ívet képez. A rómaiak gondoltak min-

K. e.) vonatkozó táblát annyira befeketítette, hogy fölíratát ma már csak bajjal olvashatni el.

A fölírat így hangzik:

IMP. COES. D. NERVAE.
FILIUS. NERVA. TRAJANUS.
GERM. PONT. MAX.

(Cäsar, császár, az isteni Nerva fia, Nerva Trajanus Germanicus, legfőbb pap.)

Ezen fölírat alatt lehetett látni a római sást, két delfin által alakított körben.

A Traján útján túl magunk mögött hagyjuk azon hegyláncot, mely a lengyel határokon kezdődve félkör alakban bekeríti Magyarországot s Erdélyt Kárpátok neve alatt s mely a Duna hullámai által keresztül metszve, belényúlik Törökországba s ott Balkán nevet nyer. Ezután a Duna negyedik öblébe jut az utas s balján nem sokára meglátja Orsova házikóit fehérteni.

Egy éj a londoni zsványnegyedben.

(Életkép.)

Dellesert Ede, a szelleműs francia utazó, pár év előtt igen olvasott utleirást adott ki Angliáról, melyből a londoni zsványnegyed leírását itt közöljük.

A bérkocsi újból neki iramodott, — mondja Dellesert — s öt perc múlva komor kinézésű utcaéska előtt szállottunk ki.

— Most a tolvajokkal fog ön megösmerkedni, mondá a vezetőmül ajánlkozott két rendőrbiztos egyike. Remélem, nem fél?

Egy ház alacsony ajtaján kopogtunk, melynek zárt ablakain egyetlen lámpasugár sem hatolt át. Hirtelen ragyogó gázfény vakított el, s szegény öltözékű öreg ember nyitotta ki az ajtót.

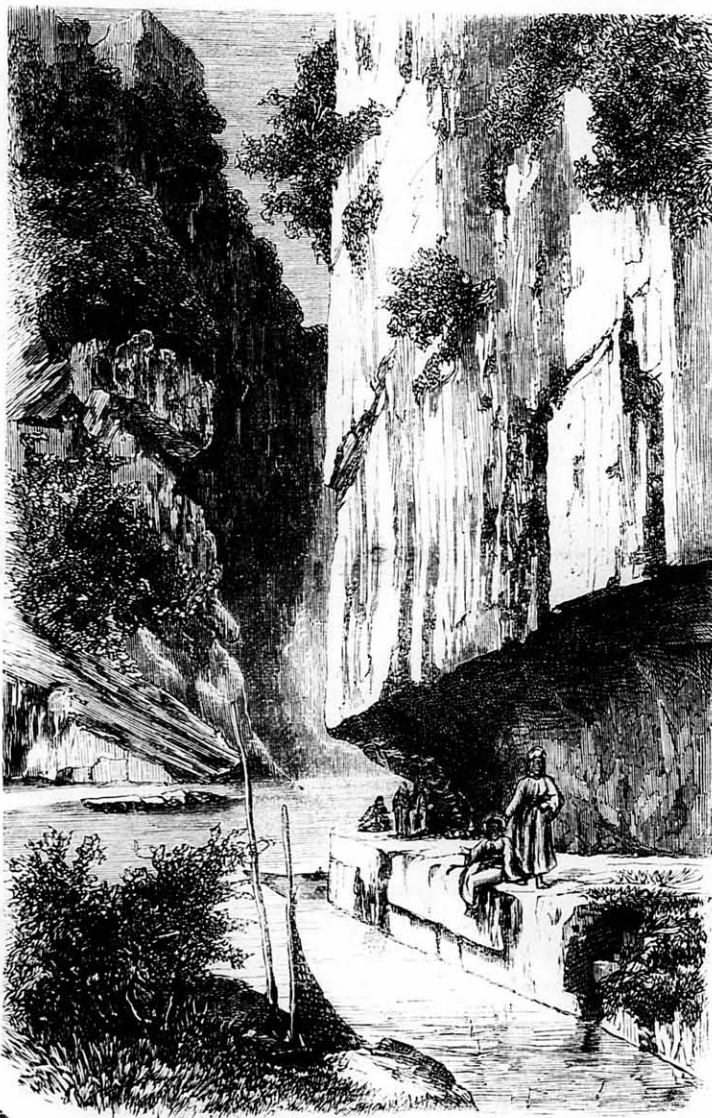
Csapszékbe léptünk be; jobbra kályha, melyben köszéntűz égett, balra törött tányérokka rakott asztal, mely körül férfiak s nőkből alakult

csoport ült. A férfiak fiatalok voltak, egyike sem látszott többnek harminc évesnél. A hölgyek életkorát nehezebb volt eltalálni, a bűnös élet annyira szédulta vonásaikat; mély barázdák s az agyagsárga arcszín nyilván bizonyosságot tettek életmódjuk minőségéről. Csaknem mindnyájan szennyes karton-rongyokba valának öltözve; egyike fejhálót, másika szalmakalapot, harmadika megkülön-

böztethetlen színű fejkendőt viselt; — ez egy ittas fiu térdén aludt, s hosszuszáru pipát tartott kezében, melyből valószínűleg hatalmasan dohányozhatott. A férfiaknak halvány arcszínük, mélyen be-

esett szemeik s feltűnőleg finomalkotású kezeik voltak, — sörös vagy pálinkás poharaikat hajtogatták, s vagy semmit, vagy csak igen halkán beszéltek; nem igen ügyeltek reánk, s csak néhány álmos szem meredt a rendőrökre; — valami titokszerű, kellemtelen volt üveges pillantásaikban, mint a kálitba zárt ragadozókében, — s készeknek látszottak engem torkon ragadni és valószínűleg csak vezetőim személye iránti tartózkodásuk gátolta e nemes hajlandóságukat.

Egyszerre recesegő hegedűhang hatolt át a mellékszobából. A biztos feltárá az ajtót s beléptünk. Mint

„Traján úja Orsova fölött.“ (Lásd szövegét a 227. lapon.)

egy 12 négyszög lányi gázzal világított táncteremben találtuk magunkat. Egy diófaasztal körül néhány férfi ült és zsiros kártyával játszott. Nehánya nagyon ifju, vagyis inkább még gyerek volt — egy 70 évesnek látszó ősz hevesen társalgott a legkisebbek egyikével, kinek a magasabb tolvajművészet gyakorlati oldalát fejtegethette; — néhány 10—12 éves fiu nyugodtan pipázott, s úgy

néztek ki, mintha már az élet minden örömei iránt eltompultak lennének. Egy szögletben a zenészek egyike édelgett egy izmos nőszemélylyel, mi közben szabad kezével a nő térdére támasztott hegedűjét folyvást pengette. A tánc, mely beléptünkkel megszűnt, újból kezdődött. A Gig-tánc járta.

A vendéglős tizéves fia, ki egy ideig tétlenül dohányozgatott, egy hosszú suhanccal állott szembe, s a ballet elkezdődött. Általános bál lett, a kis csaplárfiu azonban mindnyája közt legélénkebb volt. A pálinkáspoharak eközben szorgalmasan keregttek, s vad kacaj hangzott a mulatók ajkairól.

— Menjünk tovább, mondá a biztos. Ezek, kiket ön itt látott, már mind voltak büntetve s hivattoltvajok. Egyike sem állott háromszornál kevesebbszer az esküdtszék előtt; a nők feslett személyek s amellet orgazdasszonyok, azonban a saját kezükre való tolvajságot sem vetik meg, ha épen arra jő. A csaplár maga is tolvaj, neje kéjné, valamint leánya is, — s kis fia, ki oly szépen táncol, már háromszor volt büntetve, s csak tegnap szabadult ki a tapodómalomból.

— Egyszóval igen tiszteletreméltó család, viszonám.

— Oh, e kis ördög a maga körében igen fontos szerepet játszik, — mondá a biztos. Nem ügyelt ön kezeire? megfizethetlen kezek azok. Nincs oly tolongás Londonban, melyben e kis kölyök husz zsebet ki ne ürítsen; cimborái is nagyrabecsülik.

— Érdekes gyerek. És a bájos, ki a hegedűs térdein ült?

— Az a házi kisasszony.

— Örülök, hogy szerencsém volt megismerhetni; — s ezzel ismét a hintóba ültünk.

Ezuttal azon kávéházakat látogattuk meg, melyekben énekelni szoktak. Csak a „mahagoni szekrényt“ írom le, mert a többiek oly hasonlók hozzá, mint egy tojás a másikhöz. Ez egy kis terem, padokkal ellátva, melyek előtt hosszú deszkák vannak felállítva a seres és pálinkás poharak számára. Elöl mintegy tizenkét láb széles s négy láb hosszú szinpad áll. Három hegedű s egy bőgő képezik a hangászkart; az énekesek s énekesnők felváltva énekelnek, mi a matrózok- s könnyelmű leányokból álló közönséget nem kevésé gyönyörködteti. Épen akkor érkezünk, midőn egy egészen illendően öltözött fiatal énekesnő párja után epekedett, ki ő felsége hajóin kénytelen szolgálni. „Oh, mi szép volt!“ nyögdelé folyvást, s kitarja karjait. Hirtelen egy matröznek öltözött testes leány rohan a szinpadra, ő az, a drága Jack, ki kincsét ugyancsak átöleli s messzhangzó csókokkal

vigasztalja. A kedves nagyon megörül, mindazáltal busan tovább dalol: „Óh istenem, az első csókok mégis jobbak voltak, mert akkor még nem voltál oly gyakorlott benne!“ Ezért Jack megharagszik s boxoló állásba teszi magát. A hölgy kiengeszteli kedvesét, s ugyancsak kézzelfogható ömlengésekkel illusztrált békülési jelenet fejezi be az érzékeny történetet, mely Birch-Pfeiferi hatásokban bizonyára nem szükölködik. A hallgatóság örömeiben bög s dörgő ujrakkal tüzeli az ifju párt. Más teremben egy rekedt bassista a házasságot dicséri, de az örömlányok által lármásan lepisszegtetett mely csak akkor változott tapssá, midőn ez intézmény némely apró kellemetlenségei inkább tulmérés — mint gyöngéd módon lepleztettek le. E műelőadások közben teméntelen sör és pálinka fogyasztatik el, mely a közönséget lassanként nagy kedvre deríti.

Itt a beléptidij két-három vagy négy pence, a terem előkelősége szerint, melyért azonban ital nem adatik, mint például Franciaországban. A vendéglősök rövid idő alatt felgazdagodnak.

Ezután „Neptun tyukketrecét“ látogattuk meg. Ez egy alig 8 láb magas és 20 láb hosszú iszonyatos lyuk, melybe mintegy 30 nő s 40 férfi gyült össze. E társaság fiatalabb matrözok-, ifjabb tolvajok- s néhány vén gonosztevőből állott; a nőszemélyek a legalsóbb sepredékosztályból kerültek elő s nagyobbára részegen az asztalok alatt hentegettek. A többiek mint fúriák rohantak alá s felkiabáltak, sikoltoztak, s csak azért nyultak zsebükbe, hogy pálinkára néhány pence-t kotorjanak elő. E zavaron egy rettentő hegedű nyikorgó hangja hangzott át, mely hangokat G-húron egy fiatal Paganini esalt elő, a többi húrok már felmondván a szolgálatot. Szánandó hárfá kísérté az ifju művészt; a közönség azonban már nem táncolt, mert alig volt képes a lábán állani. Pár leány mégis hozzáfogott, miután jól felpálinkáztatták őket, mely táncnak azon utánozhatlan vége volt, hogy a táncosnők a pálinkaszestől legyözötten egymásután elterültek a padlón. Egy matröz kidobatasának is voltunk szemtanúi, ki egy szögletben egész csendben véghezment ököltusa áldozata volt; a szerencsétlen arca alakatlan eleven hus lett, orrán s szemein vér toltul elő, — azonban senki sem törődött vele, ily csekélységek e tanyákon mindennap előfordulnak, s így nem föltűnök. Az asszonyok nevettek s újabb táncot igyekeztek elkezdni. Erre akrobaták érkeztek, kik a mint a szük helyiségben lehetett, egy leterített szönyegen kinlódta. A biztos értésemre adta, hogy ez alkalommal a „tyukketrecben“ előadatni szokott szin-

játékok első felvonásának voltam tanúja: az utolsó visszatértünkör nézendjük meg.

— És most a valódi nyomort mutatom meg önnek, mondá rendőrhivatalnokom, midőn Neptun palotáját elhagyók.

Kanyargó zugutcák tömkelegén keresztül az „üvegházhoz“ értünk, hol azon kivándorlók szoktak tanyázni, kik Európából Amerikába hajóznak át. Minden nemzet szerencsétlen egyénci tartózkodnak itt, azon Eldorádóra szomjuhozván, melyet túl a tengeren képzelnek. Csaknem mind németek, s Németországból öt font sterlingért szállítatnak át Amerikába. Mondhatom, hogy fogalmat halad azon nyomor, melyet itt láttam. Ezelőtt 400 személyt zsúfoltak be az „üvegházba,“ most a hatóság lejjebb szállította valamivel e számot ugyan, — de mindamellett rémitőkép túltömött a helyiség. Az alvóhelyek függő-ágy alakuak, mint a hajókon. Az egész szoba mintegy 35 láb hosszú, s 25 láb széles volt, és nem kevesebb mint 89 egyén volt benne! Minden ágyban öt-hat rongyos alak feküdt, férfiak, nők, gyermekek össze-vissza. Lehetett látni félig megfult gyermekeket eléhezett anyáik mellett, végelgyengült aggokat a halállal arcukon s az egész tanya a szó szoros értelmében rüt férgekkel volt elhintve!

Többen a földre henteredtek ágyaikból s darab faként feküdtek ott. Az üde lég hiánya oly megvesztegetett légkört idézett elő, hogy beléptemkor csaknem elájultam. Még vezetőim is meglökkenetek, jöllehet ilyesmikhez a rendőrök hozzászoktak.

Egy vánkoston, három gyermek mellett egy szerencsétlen nő ült, kezére támasztá fejét szegény, s midőn a tolvajlámpa sugarai arcára estek, reánk emelte homályos, merev szemeit.

— Miért nem alszik? kérdém németül.

— A férgek miatt lehetetlen, uram!

— Hova való ön?

— Norinbergába.

— S hova utazik?

— New-Yorkba, felkeresendő férjemet, kit két éve nem láttam.

— Feküdjék le, monda vezetőm. Ügyeljen, inté a vendéglöst, hogy ágyából senki ki ne keljen; ön tudja, hogy az tiltva van. Ezzel elmentünk.

Épen 12 órát ütött, s vezetőim kérdezek, ha nem lenne-e kedvem egy ir szállóhelyet megtekinteni? Soha sem feledem az undort, melylyel e helyiség eltöltött. Először is egy sikátoron átkelve, az itt elterülő büzhödött mocsár már valódi ragályos levegőt gözölgött. A ház két osztályra oszlik, melyek egyike a vendéglősé. A házba léptünkkel emberi testbe botlottam; a lámpa világánál 7—8 sze-

mélyt láttam piszkos rongyokba burkolva a csupasz földön fekünni, — ez a vendéglős és családja volt. A legrémitőbb jelenet az emeletben várt reám. Vezetőm figyelmeztetett, hogy gyujtsak szivarra, mert a megvesztegetett lég csak úgy leend szenvedhető. Egy 10 négyszög láb téres, 6 láb magas szobába léptünk, melyben egyetlen, léghatlanul elzárt ablak volt. Csaknem lerogytam az undok büz hatásától. Falra feszített kötelekre valának akgatva a boldogtalanok rongyai, kik összevissza heverve aludtak itt. Mindnyájan egyetlen szennyes összelyukgatott takaróval valának borítva, melynek nyílásain lábak, karok, fők leirhatlan rendetlenségben tüntek elő; a férfiak, nők, gyermekek egészen meztelenek voltak, s a férgek tökéletesen elboríták őket.

Egy kisérteties arcú öreg szemrehányólag kérdé: mit keresnek itt?

Egy fiatal nő lelőke magáról a takarót, s teljes fehér vállakat tüntetett elő, melyek e környezetben valóban ritkáknek tetszettek. — Dohányozzék, mondá a rendőrbiztos, — mert másként ki nem állja itt. Magam is meg kezdem sokalni, jóllehet az ilyesekhez évek óta hozzászoktam.

— Dolgozzék, mondá a biztos azon öreghez, ki először felszólalt. — Hol dolgozzam? viszonzá az, — mostanában sehol sem találunk munkát!

Kértem vezetőmet, hogy hagyjuk el mielőbb e rémhelyet.

— Ez az igazi inség, mondá ő, — s ez még nem a legundokabbika az ir-tanyáknak! Itt legalább nincsenek betegek!

Réggeli egy óra volt, s a biztosok a színjáték második felvonásának megszémlélése végett „Neptun tyukketrecébe“ visszavezettek. A leányok egészen leitatatták matrózaikat, s most zsebeiket ürítgeték barátaik segítségével, kik mind professzus tolvajok. Oly jeleneteket láttam, melyeket le nem írhatok; az emberi nyelv nem eléggé erős mindazt képzelhetőleg visszaadni, a mennyi mindennemű ocsmányság történt itt. Az emberiséget vad állattá láttam lealacsonyulni; — legyen elég ennyi!

Erős kiáltozást hallottunk, — egy még félig józan matróz zsebében a leányok egyikének kezét fedezte fel; ámde későn kiáltozott; a „delnő“ ragadmányával gyorsan utra kelt, s a szegény ördög irgalom nélkül kinevettetett. A leányok tréfálva egymásra fogták e tolvajságot, s csakhamar telve volt az utca félmeztelen női alakokkal, kik az erős gázfénynél kisértetekként száguldoztak fel s alá.

Menjünk a zaj e színhelyéről, s minthogy még

csak két negyed van négyre, lépünk be a „pavilonba“, hol még néhány cléjszakázott korhely vendégeskedik, s hol egy énekes a legilletlenebb coupletek egyikét dalolja. Vén legény accompníroz üstdobbal hozzá; e zenei matinée hatása megrázólag épületes.

Tudakozódtam, hogy mi történik az ily elkésett reggeli vendégekkel, ha egészen leiszszak magukat?

— Rögtön meglátandja, mondá vezetőm. Ezután egy tisztességesebb külsejű háznál becsöngetett s pár perc múlva a whitechapeli rendőr-irodában voltunk. Egy külszoba várta a bebörtönzendőket.

rendőrszolga, kik rövid kihallgatás után elzárattak. Egyikük irlandi volt, kit a konstabler azzal vádolt, hogy lábait megkapván, őt a földre lerántotta. Irland fia hosszú pathetikus beszédhez fogott, szólott a haza iránt tett érdemeiről, s azt állította, hogy az egész eset „félreértésen“ alapszik. Azonban egész beszéde füstbe ment, s midőn azt e szavakkal végezte: „Én még senkit sem rántottam földre,“ a rendőrhivatalnok hideg vérrel viszonozá: „Ugy én voltam az első“ s elzárta a rendzavarót.

Innen haza kísérték vezetőim, — eleget láttam a londoni éjszakai életből. De meg kell jegyez-

„A Duna szoros a Orsova fölött.“ (Lásd szövegét a 227. lapon.)

E szoba közvetlen szomszédjában sűrűen elrostélyozott kis cellák voltak, melyekből fülsértő káromkodások hangzottak ki. Figyelmeztettek, hogy ne közeledjem e rostélyzatok felé, mert azok lakosai gyakran „harapósak“, és valóban a látott arcok igenis meggyőztek e figyelmeztetés alaposága felől. Épen két fiatal embert kísért elő egy

nem, hogy a pestises barlangok, melyeket leirtam, napról napra kevesbülnek; nemes emberbarátok nem eredménytelenül igyekeznek Londont e rákfenétől megszabadítani. Igaz, nagy munka vár még reájuk, de igyekeztük remélhetőleg nem fog lankadni.

Közlő: **Tar Gábor.**

Reviczky Szevér síremléke.

Reviczky Szevérnek mult ősszel, egy esős, borongós délután történt végzetes halála, és annak oka s körülményei még élénken vannak az olvasó emlékébe vésvé.

Pályatársai szerették, mindenki becsülte, a nők rajongva beszéltek a szép ifjuról, egy ország kezdte hangoztatni nevét . . . elérte mindazt, a mit egy huszonnégy éves ifju elérhet, s akkor, egy csillogó

pálya elején, szívében a meglátott siker kéjérzetével, egyszerre lerogy s tán tovább álmódja ifju boldogságát, — írta róla egy költőnk az első benyomás fájdalom alatt.

Mennyire szerették őt, az kitént eleste után néhány hét múlva halottak napján is, mikor sirja nem látszott a reá halmozott koszorúktól.

Reviczky Szevér emlékét szellemén kívül kö-

láb és két hüvelyk magas; a tört oszlop — szép jelképe a legnemesebb pályán előretört s korán eltűnt ifjunak, — egy láb s 5 hüvelyk átmérőjű, s maga az emlékkő talapzatával s az azon nyugvó tojásdad alakú táblával egyszínű, kőszőrült porosz gránitból készült.

A tört oszlophoz támasztott táblát dombormívű kőszoru köríti s ebben lesz Reviczky születési s

Reviczky Szevér síremléke. (Gerendai A. terve nyomán rajz. Haske.)

emlék is fenn fogja tartani, oly bizottság által emelve, melyben országos nevű, nagy jellemű és tudományos férfiak vannak, kik hivatva lehetnek arra is, hogy ne csak a kegyeletnek adózzanak, de a jövő érdemekre nyújtott zálogot is jutalmazták.

Lapunk jelen számában ime bemutatjuk a Gerenday Antal által készített emlékkövet, mely 7

halála ideje följegyezve következő, megható emléksorokkal együtt :

Mindent, mi szép volt, forrón szeretett :
Hazát, barátságot, becsületet ;
Szerette mindezt túllángolva, hön,
S az egyikének áldozatja lön.

Mint értesültünk, az emlékkövet május hóban fogják némi ünnepélyességgel fölállítani.

A vidéki, ha fel akarja a pesti ugynevezett „ke-repesuti temetőben“ mindnyájunk halottjait, s azok közt Reviczky sirját is keresni, csak arról tudakozódják a felügyelői irodában: merre nyugsza-

nak az 1864-ben elhunytak? Még több tört re-mény sirhantjára is fog ott akadni: a Zilahy Károly, Bajza Jenő és Vizkelety Bélára.

vide pag. 189.

Uj-Yorkból Uj-Granadába.

(Folytatás.)

Kingston világitásáról még eddigelé senkisémm gondoskodott, s a ki éjjel kóborol és akkor, mikor a hold nem világít, saját lámpájával kénytelen ut-ját keresgélni. Az utcák eredetileg téglával rak-vák ki, de a hegyekből az esős évszakban leömlő víztömeg úgy feltöltötte azokat már homokkal, mi-ként sok helyütt még a főutcákban is bokáig ér ez, s azt mondják, hogy esős időben csak ladikon le-het sok helyen átkelni. Minden ház ajtajába 3 vagy 4 kölépeső vezetne fel, de ezek nagy része oly bomlott állapotban van, miként az embert úgy huzzák fel sok helyütt a házba, s ha belőle ki akar jönni, le kell ugrania. Szóval minden, a mit King-ston részére kedvezőt mondhatunk, az gyönyörű fekvése, és utcáinak szabályos egyenes négyszö-gekbe vágó helyezése; azonban mindezt szívesen nélkülöznők, ha egy kis rendet, tisztaságot, és kényelmet kapnánk helyette, különösen ha néhány árnyas fát lehetne találni, melyek lombjai alatt a rémséges napsugarak elől menekülhetnénk.

A város főpiaca csak meglehetősen tér, de egyet-len egy fa sincsen rajta, s így Kingston valóságos kis Sahara, minden szép fekvése mellett is. Csak-nem örökösen szél fúj az utcákon, mely a homokot aztán füleinkbe, szemünkbe, orrunkba, s kánkba hordja, s csak azt lehet csodálni, hogy nem unják meg az életet azon szerencsétlenek, kiket sorsuk csillagzata ezen partra vetett ki. Hozzá még egy-remásra holnaponként 10—12 földrengés szokott történni, s így, mikor az ember este ágyába fek-szik, szép alkalma van örökké az élet bizonytalan-sága felől álmadozni.

Régészek, s általában oly egyének, kik pusztulás és bomladozás közt képzelik az Eldorádót, áldoz-zák fel a világ minden kincsét, s ne mulasztják el Kingstont meglátogatni. Úgy fogják találni, hogy a város építészete a legesudálatosb styleket tartalmazza, s a legnagyobb fejtörés mellett is sok időbe és gondba kerülne ezeket osztályozni s köz-tök a szükséges elkülönítő vonalt húzni. Tetőjük részint csucsban végződik, részint pedig lapos s óriási mozaikban rakva, színes kövek, cserepek téglák és mészből, míg sokat csaknem házmagas ságu sáncok — azaz szemétdombok — fognak kö-

rül minden irányban; s ismét mások valóságos kö-falakkal övedzvék, s tetejük üveg darabokkal és cserepekkel van elpallisadrozva, alkalmasint, hogy a lakókat emlékeztessék az egykori dicső Cham-pagni- és Burgundi-világra, melyről fájdalom, a jelenkornak csak ilyféle hagyomány adhat némi fogalmat. A bomladozó és roskadt kapukon óriási vaspántok láthatók, és súlyos kulcsok, melyeket mindazáltal csak gőzerővel lehetne már forgatni a zárban, úgy megrozsdásította őket az idő vasfoga. Festékek sehol sem láthatni már nyomát az abla-kokon vagy kapukon, s bármely néven nevezhető javítást oly pontosan mellőzött a lakosság, hogy 50 éves házak 500 éveseknek látszanak, sőt sok any-nyira romban hever, miként az ablak lyukain nagy fák nőttek ki, s benső üregei gyikok és denevérek tanyáivá lőnek. S mindezek az egykor gazdagok lakásai, s ezeket bemutatva, minden szó nélkül is képzelheti az olvasó, hogy néznek ki a szegények viskói, a kunyhók és faházok.

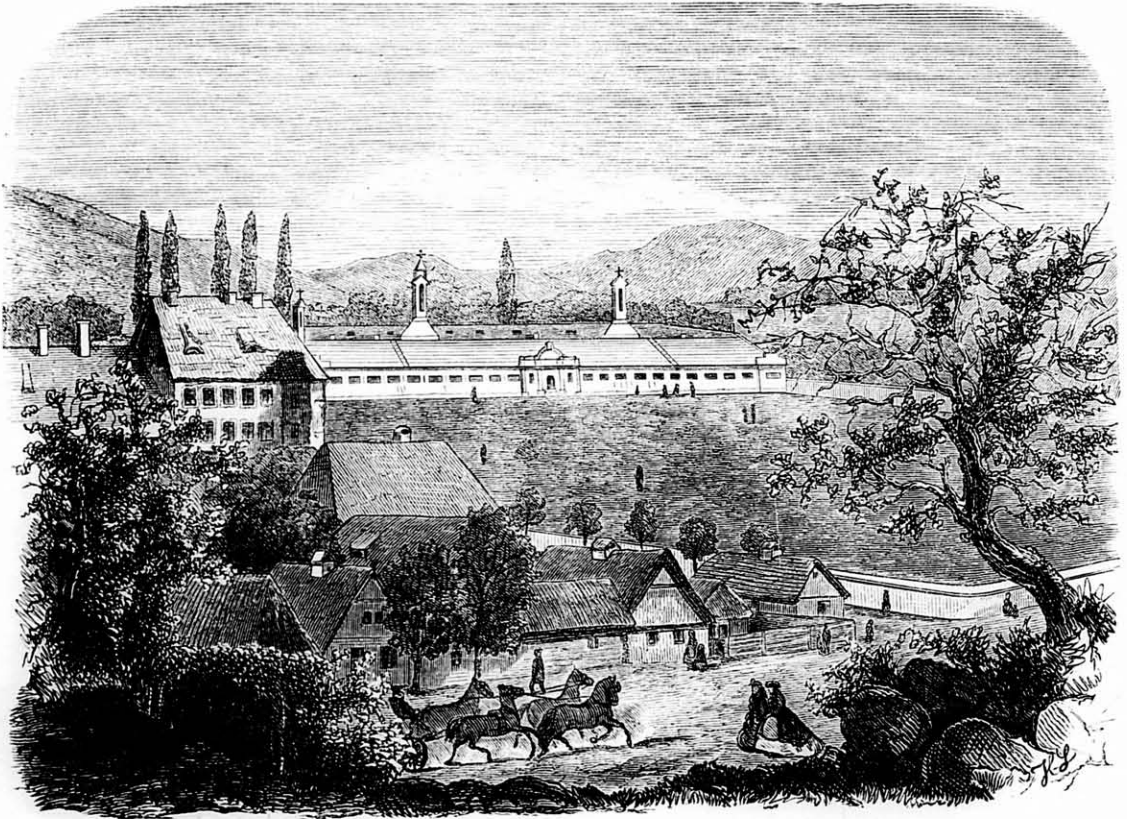
A templomok és kőépületek nincsenek ugyan annyira elhanyagolva s szétomladozva, mint a ma-gánházak nagy része, mindazáltal szintén rosz karban vannak, és sokkal idősbeknek látszanak, mint a minők valóban. Tán az egész városban a tengerparti boltokat tartják legjobb rendben, mi-ből aztán még nem következik természetesen, hogy ezek is jók, mert egy harmadrendű magyar város boltjaival nem állhatják ki a versenyt. Tán legjob-ban lehetne képzelni és felfogni Kingstont, ha azt hitetnénk el magunkkal, hogy a várost oda érke-ztünket megelőzőleg valamely hatalmas ellenség egy holnapig szünet nélkül bombázta; ily hiede-lem aztán némileg természetes magyarázatul szol-gálna a város jelen kinézésére s épületei állapotára de más nem. Még csak azt jegyezzük meg, hogy a város minden érdekes tornyát meg lehet nézni egy óra alatt; s ezt már megtévén, szabadjon most la-kóiról is néhány szót ide írnom.

A kingstoni s egyáltalán a jamajkai lakosoknak semmi fogalma sincsen az idő becséről; s ha va-lamely vidéki vetődik közéjük, kénytelen ő is el-hitetni magával, hogy az időnek akár reá, akár má-sokra nézve becsé vagy haszna nem lehet. Ideje-

korán ezen meggyőződésnek sajátjává kell válni, azaz gyakorlatilag is kell hinnie, különben örökös nyugtalanságban fogja éltét tengetni; mert az itteni lakosok szokása és jelleme merőben különbözik az európai vagy északamerikai életmódtól.

A kreolok vagy más vidéki fehér színűek, kik régtől laknak a szigeten, egyáltalán gyengéd és vékony testalkatúak, kiknél nemcsak fizikai erő hiányzik, de úgy látszik: erély és életerő is; mert mikor beszélnek, lehetetlen észre nem vennünk, hogy még a szavak kimondása is megerősítésükbe kerül s szeretnék, ha nem kellene nekik ily fárasztó műtétbe fogniok. A férfiak ritkán jár-

négerek is, minden képzelhető közbeeső árnyalattal. A leggazdagabb lakos-osztály a zsidó lévén, természetesen a legszebb nők szintén zsidónők, kiknek száma nem csekély; de e mellett elég sok szép kreolnő is látható, általában szép arccal és ragyogó szempárral, de természetben hiába keressük azon életrevaló és bájos alkatot, mely a nőknél oly ellenállhatlanul vonzó. Aztán egyáltalán oly lusták, oly lomhák s oly tétlenek, miként soha sem lehet életjelt belőlök kicsalni, hacsak tánc-zenével nem Táncolni az igaz, hogy tudnak is, szeretnek is s mikor ez bekövetkezik, mindegyik örjög örömeiben. Nemcsak a kreolok, de a színes nép minden

Női fogda N.-Enyeden. Rajz. Nemes Ödön. (Lásd szövegét a tulsó oldalon.)

nak gyalog, többnyire lóháton, úgy annyira, hogy ha néha egycsek gyalog járkálnak az utcán, a négerek ilyenekre megvetéssel tekintenek mindig, mint oly nyomorult fehérre, kinek még lova sincsen. S ily társadalmi fonákságból következik azon eszme is, hogy oly ember, kinek van annyi vagyona, hogy hátán kabátot viselhet, lealázás és szégyen nélkül nem vihet egyebet kezében az utcán, mint ostort, pálcát vagy esernyőt.

Csaknem az egész kereskedés a szigeten zsidók kezében van, kik közt igen sokan felette gazdagok, s mi igen feltűnő, a szigeten, miként itten, nemcsak fehér zsidók léteznek, de mulattok és

osztálya is életboldogságnak tartja a táncot, különösen a sebes menetűeket, mert a négyest csak megvetéssel említik, míg például a keringő mindenki által *dicsőnek* tartatik. Akárhon találkoznak a jamajkai nők, hacsak véletlenségből is, mindenkor elő lehet rántani egy néger hegedűst, ha egyéb zene nincsen, s aztán járja a keringő, schottish és polka, sőt azt mondják, sokszor megtörténik, hogy férj és nő egyedül lévén rossz időben otthon, cselédjük hegedűje mellett egész éjzen át eltáncolják együtt a keringőt.

(Folyt, köv.)

Xántus János.

A női fegyház Enyeden.

Az országos közintézetek közt a fegyházak kétségkívül nem az utolsó helyet foglalják el, mert míg céljuk egyrészt ezek által a társaságot az azt megsértőktől megoltalmazni, másrészt ennél még magasztosabb irányuk is van, mert ez humanisztikus, midőn az állam általuk az ész- és erkölcsi törvényeket típró, alásúlyedte, a közjólétet, közbiztonságot s közerkölcsiséget fenyegető tagjait nemcsak büntetni, de egyszerismind a salakból fölemelni is igyekszik a munkához szoktatás és tanítás által.

Egy ilyen intézet rajzát közöljük itt olvasóinkkal.

Kivül a városon, a régi katonai laktanya helyén épült női fegyház Enyed egyik legszebb épülete, mely mind külcsinjára, mind belső tisztasága és berendezésére nézve Enyed dísze.

Erdélyben ez levén az egyedüli nőfogda, az erdélyi elitelt nők ide hozatnak, kik aztán szövésük, varrásuk s más női munkáikkal a városnak nem kis hasznára vannak.

A mi öltözetüket illeti az az általuk szőtt vászonból készül. E fogháznak három temploma van, u. m. római katolikus, protestáns és görög. A katolikus templomban lévő Mária-kép, mint csinos mű, a látogatók figyelmét megérdemli. A feyníték általában szigorú s a szív és erkölcs nevelésére is gond fordítatik, miután a helybeli lelkészek minden második vasárnap istentiszteletet s vallási oktatást tartanak a szegény bukott nők felnevelésére.

N. Ö.

Levelek Párisból.

VI.

A magyar-erdélyországi inségről.

Engedje meg, szerkesztő ur, hogy ez egyszer ne idevaló, hanem hazai dolgokról írjak. Hogy is foglalkozhatnám idegen nép bajával, midőn onnan, hol bölcsöm renge, az inség, az éhség híre zeng fülemben? Éhség a Khanaán földjén vagy legalább tőszomszédjában? éhség, midőn oly bő volt az aratás, hogy a gabonának ára nincsen, — csaknem hihetetlen! Európa nyugati nemzetei meg nem foghatják, hogy ily körülmények között, keresztyén és polgárisodott országban emberek embereket veszni hagyjanak; sőt nem értik, hogy a XIX században éhség nagyobb vidékeket meglátogathat. Meghal ugyan éhen egyes ember mai nap is akár Londonban akár Párisban, dacára a dologháznak amott, imitt a jótékonyági hivatalnak: de ezek oly ritka kivételek, mint akár az apagyilkosság. Tudom ugyan, hogy nem mindennek magunk vagyunk okai, hanem a viszonyok is, melyek között élünk: de azt sem szabad eltitkolnunk, hogy egyik-másik hiány saját mulasztásink következménye. Ámde nem a mult bűneinek felsorolását tűztem ki jelen soraimnak célul, sőt még csak a gyökeres orvosszerek kutatása is, mint a mely hosszabb fejtegetést igényel, kivül esik mai levelem keretén: csak a pillanat igényelte segítségről akarok néhány észrevételt előadni.

Dicséretet érdemelnek kétségen kívül azon honfiak és leányok, a kik Pesten és Kolozsvárt is a

nyomor enyhítésére egyesültek. Azonban vajjon megfelel-e a célnak az út, mit annak elérésére választottak? Aláírás, műkedvelői előadás s a többi, megannyi jó eszközök ugyan, mikor nem igen kell sietni a segélylyel: de midőn minden napnyi halasztás emberáldozatba kerül, akkor gyorsabb, akkor hatásosabb szerek kellenek. Indítványom annál fogva, mit ezennel hazámfiainak figyelmébe ajánlok, az lenne: vegyenek fel az alakult bizottmányok hosszabb időre kölcsönt, részint készpénzben, részint élelmi szerekben, s juttassák azt az illető helyekre haladék nélkül.*) A kölcsön megtérítése végett pedig folytassák a gyűjtögetés szokott módjait, mely ha nem lenne elegendő, az előbb-utóbb összeülő országgyűlés becsületbeli kötelességének ismerendi a hiány fedezését. Ki kételkedhetnék ebben? hanemha az, ki vagy jövője vagy becsületében kételkednék a nemzetnek. Mindenesetre akár tekintetre méltatják eszmémet az illetők, akár nem, tessék kérem öt forinttal járulni

*) Mint tudjuk, az erdélyi inségesek fölségelésére az ottani gazdasági egylet kebelében alakult bizottság, s az bizonyára gondolt is efféle sürgős kölcsönre, de megjegyzendő, hogy az egyletnek működésük közben az alapszabályok paplanán tul nem szabad nyújtózkodniok. Kormányi engedélylyel talán lehetne ily kölcsönt kieszközölni, de az eljárás hosszadalmasága itt is kárral jár; azonban a gyökeres segély így is jobb volna, ha kissé később is, mint akkor, midőn a baj ellen már alig kell orvosság.

nevemben szükölködő testvéreink fölsegeléséhez. Talán az erdélyiek leginkább szorulnak segítségre; azért gondolom, oda kellene juttatni fillércimet. *)

Szeretnék többet, szeretnék egyebet tenni, szeretném különösen a gazdag külföld jótékonyágát igénybe venni, de az, mint a következőkből meggyőződhetik az olvasó, hiábavaló kísérlet lenne.

Mikor 1863-ban az alföld nyomorát megértetem, még a nyáron azon voltam, hogy aláírások nyittassanak Német-, Angol-, Francia- és Olaszországban. Nem rajtam múlt, hogy meg nem történt.

Később, tavaly ily tájon, olvasván, hogy Szolnokon már éhen is vesznek atyánkfiai, nem állhattam tovább, hanem magam is igyekeztem tenni, a mi csak szerény állásomtól telhetett. Leirtam az ország borzasztó helyzetét s közöltem azt a francia, angol s olasz közönséggel, ez utóbbit egyszersmind egyenesen hiva fel adakozásra. Egy nagy olasz hazafi szava nyomatékot szerze szavaimnak. Az aláírás, mely egyébiránt Károlyi György gróf né magánfelszólításai folytán már addig is megindult volt, az említett olasz hazafi buzdítására nagyobb mérvben és nyilván folytatott. Hasonló gyűjtés keletkezett Svájcban, gondolom ugyanazon honleány indítványára, s hogy Londonban is történt aláírás, azt is említették a lapok. De hát Franciaországban, kérditek, miért nem történt semmi sem?

Megkísértettem, hogy a lapok nyissanak aláírást, de nem sikerült. Csak az imént gyűjtögetvén a lengyelek javára, kudarcotl tartottak a szerkesztők.

Magam nem boldogulhatván velök, Henri Martint kértem meg közbenjárásra. A lelkes nemzetbarát meghitta házához a lapok képviselőit, meg egyéb nevezetes férfiakat, s ezeknek gyülekezetében adók elő, Szarvady meg én, kérésünket. A fé-

lelem, hogy felsülnek, itt is ismételtetett a szerkesztők által, s a tanácskozás eloszlott. Dagout grófné (írói néven Stern Dániel) Károlyiné asszonyoság által felszólíttatván, megkérte Olliviert, gondoljon ki valamit a tiszai nép segítségére. A híres követ késznek nyilatkozott felolvasásokat tartani e célra. Rajta voltam, hogy megnyerjem rá az engedelmet; mind a közoktatási miniszter, mind maga a császár rokonszenvet nyilvánítottak az ügy iránt, de azért az engedelem még sem adatott meg. Talán a lengyelek érdekében tartott értekezletek, miket, mint kormánykörökben állíták, izgatásra használtak volt fel az illetők, állották utját a magyarok végett rendezendett felolvasásoknak. De hogy semmit el ne mulasztjak, a papsághoz fordultam pártolás végett. A párisi érsek nem fogadhatott, mint titoknoka által értésemre adta, a nagy hét bokros dolgai miatt, s e miatt részletesen előadott kérésemet is válasz nélkül hagyta. Csak a protestánsoknál, különösen egy ágostai hitű papnál találtam rokonszenvre, s biztatásra. Berger ur, — ez a derék férfiú neve, — fogadta, hogy ha az illető egyházi előljárástól jön felszólítás az itteni hitsorsosokhoz, akkor mindkét felekezet fog gyűjtögetni a templomokban. Megüzentem ezt Pestre, tavaly márciusban, de az, ki által az üzenetet küldöttem, azt írta vissza, hogy az illetők más alkalomra tartják fenn a francia protestáns atyafiak ajánlatát. Más alkalomra! Mikor arról van szó, hogy felebarátaink, mindegy akármilyen valláson legyenek, az éhhaláltól megóvassanak.

Azonban mit? Idegenektől kérjünk egy falat kenyeret, mikor a gabna vékája, mint írják, 50 kron kel a nyomor közelében? Az nem lehet. Mutassuk meg, hogy e szó „testvér“ nem üres hang ajkainkon, hanem élő érzés kitejezése sziveinkben. De gyorsan uraim és szaporán; gyorsabban mint a halál kaszája sujtani képes!

Irányi Dániel.

Egy hét története.

(April 7.)

Nem rég egyik szabadelvű lapban közölte valaki azt az eredeti sajtóságot, mit a bölcs Aelianus — e klasszikus észlelő — állit a kameleonról; nevezetesen, hogy ez, valahányszor kigyóval találkozik, hosszas pálcikát fog szájába, aztán megáll dacosan, hihivólag, tán mosolyogva a félelmes ellenség előtt, mintha mondaná neki: nyelj el, ha tudsz! És a

ravasz állat ekkép megmenekszik, a kigyó szája nem nyulván oly szélesre, hogy a védrudat is bekapthassa.

E természettani adat közlése nem ment egészen füstbe, s az érintett lap jól megjegyezte magának, hogy annak idejében hasznát vehesse.

S az alkalom csakhamar megjött.

Egy közintézet (mondjuk ki: a nemzeti színház) igazgatója, kiért e szabadelvű lap örömet száll

*) Az erd. gazdasági együlethez küldöttük.

sikra, találkozott egy fulánkos kigyóval — ha nem is a közvéleménnyel, de legalább nagyon sokak véleményével — mely már-már elnyelendő volt szegényt, annyira, hogy meg is akart futni előle, midőn harcra kész bajnokának eszébe jutott a kaméleon „védrudja“, s hirtelen elővett egyet, s így szólt hozzá: „ne félj, ez egy *csuszómászó* állat biztos mentő eszköze, mely téged is megszabadít!“ S ime, egy nap valóban nem csak az igazgatóval álltunk szemközt, hanem védrudjával is, melyről fenyegetőleg integettek felénk e nagy szavak: „hazafiasság, törvényesség!“

De mondjuk el világosabban, a mi történt. Sokan, kik a művészet emelkedését ohajtjuk, az ellenkezőt látva, miért több igazgatót szeretnénk látni a nemzeti színház élén, mely mindig szeretetünk és aggodalmunk tárgya volt. Maga a mostani igazgató is, belátva, hogy minden buzgalom mellett is mennyire hanyatlásnak indult kezei közt minden, lemondott és visszavonulni készült. De a színházi bizottmány tagjai (négy-öt előkelő, gr. Károlyi György elnöklete alatt,) nem látva, nem hallva semmit, továbbra is megmaraszták régi jó embereket, ki már bele tanult, hogy mint kell úgy táncolni, a hogy fityörésznek.

És ez jól van így! rivalgá az említett lap, mert a hazafiasság és törvényesség azt kívánja, hogy színházunknál az *országgyűlésig* maradjon minden úgy, mint a hogy eddig volt, bármily rosszul volt is eddig.

De vajjon a színház mostani igazgatóját az országgyűlés emelte-e e polcra, hogy így a törvények pajzsával övezik? Vagy maga e pártfogásba vett bizottmány, vajjon melyik törvénycikkből sarjadt föl? Vagy különben is, vajjon az országgyűlés, mely törvények alkotására s nem tisztviselők választására gyűl össze, fogna e azzal vesződni, hogy igazgatókat tegyen sat? Oly kérdések, melyek méltán merülhetnek föl.

Annyi bizonyos, hogy elfogadva a várakozást, az is megeshetik, hogy mire kizöldül a fű, a paripa elpusztúlhat. Átalában kár, hogy a művészet ügyeit erőszakosan és furfanggal háttérbe állítják oly intézetnél, melynek legfőbb célja a — művészet. Én részemről azt szeretném, ha színházunk és minden más közintézetünk az alkotmányos rendezés idejéig is oly kezek közt lenne, melyek a tudomány és művészet ügyeit hathatósan előmozdíthatnák. Meglehet, ez óhajomásom nagy hiba, de szívesen elszenvedem érte a szemrehányásokat, mert e hiba nem rossz forrásból ered, — művelődési ügyeink szeretetéből.

Tehát Radnótfáy igazgató úr megint a régi szé-

ken ül, mert épen úgy tett, mint a nagy égi test, (e hasonlítás engesztelje ki haragvó szellemét!) egy nap leáldozott, s a másikon fölkelte. E szerint a Lendvai szobra hiába verte össze bokáit örömben, (a vakhütü nép ezt susogta;) a könyvtár sirlombjában fekvő, s méltatlanul halálra ítelt eredeti drámák és vigjátékok szellemei hiába táncoltak éjjelenként, s a halálra gyötrött magyar nyelv géniusza hiába kiabált ki a dalműszövegekből, mondván: „ime jön az én országom is!“ — minden marad a régienél! Egyébiránt magára, az igazgató változására hiába is fektetnénk valami nagy súlyt. Egy elrontott könyv mitsem nyer azzal, ha csupán új címlapot kap. Egészen újra kell azt teremteni, elejétől végeig, s gyökeres javítás alá venni mindent, mert néha a fej baját a testnek egészen más, alább fekvő tagjai okozzák.

De ne csépeljük tovább ez üres szalmát, sőt inkább ragadjunk meg egy ritka alkalmat, midőn az igazgatót megdicsérhetjük. Valóban dicséret illeti meg azért, hogy egy új dalművel, s ebben egy új tehetséggel ismerteté meg közönségét.

Fáy Gusztáv „*Kamillá*“-ját értjük, melyet e héten kétszer adtak elő, elég sikerrel arra nézve, hogy a napok futó történetei közül kiemeljük.

„A gázvilágítás korszakában újra feltalálni a faggyúgyertyát: nem nagy dicsőség!“ susogta körülünk egy rossz nyelvű démon, midőn a régi modorú olaszos dalmű utósó hangjai elmosódtak. E hasonlítás azt akará kifejezni, hogy ez egyszerű opera a ma már elavulttá lett izlés szabályai szerint van írva, csupa merő áriákból, ismeretes ódon formákban, minden erősebb hatások nélkül.

Azonban midőn mindenki — még a költők szeleme is — pazar fényt üz: van e régi egyszerűségben valami kedves és vonzó, mely az embereket, már csak a jelenet ritkaságánál fogva is, érdekelheti.

Fáy Gusztáv, e művével csupán a szívekhez akart szólni, gyöngéden, szeliden. Nem akarta megrázni hallgatóit, csupán elbájosolni könnyen folyó dalok által, melyek oly gyorsan követik egymást, hogy az egész mű nem egyéb, mint áriák füzére, zenei lakoma, csupa merő édességből.

A zeneművészet napjainkban folyvást fejlődik, s kivált a dalmű oly irányt vett, mely a régi olasz maestrók híres munkáit nagyon elhalványítja. Ez irány szerint: a zene és szöveg közt azon viszonynak kell lenni, mint a milyen van a kép rajza és színei közt. A helyzetek jellemzése egyik főtörekvéssé vált, s így a közönség ma már a zenében nem csupán hangulatot, hanem értelmet és logikát is keres. Ez által a zene korántsem süllyedt —

mint némelyek állítják — a dráma uszályhordozójává, sőt inkább a drámai szövegek megelevenítő szelleme lön.

„Kamilla“ nem felel meg e követelésnek. Itt egészben és részletekben meghasonlás van a zene és szöveg között. Ez hyper-romantikus, szomorujátéki végződéssel, míg a zene lágy és mindenütt lyrára hajlik.

A dallam: ez a „Kamillában“ minden, valamint évek előtt, midőn e mű készült, a közönség is csak alig követelt egyebet a daljátékoktól. Mi az éneket magát illeti, e műben igen sok szép van, a szívnek és kedélynek ömledező lágy hangjai, melyek jól hatnak a hallgatóra. De a formák nagyobbára eltanultak, s olyanok, melyek kimentek már a divatból.

A tanulmány mindenestre üdvös minden költőnek, de az eltanulás annál kevésbé, miután a léleknek is, hasonlóan a testhez, sokkal jobb hatása a belülről támadt, mint a kívülről kapott meleg. Az eltanulás hátránya meglátszik a „Kamillán“ is, pedig e sok szép dallam szerzőjének kétségki-

vül több tehetsége van, semhogy saját erején is ne tudott volna járni. De nagyon hálás tanítvány lévén, első művében örömet követé mestereit.

Második dalműve — meg vagyunk róla győződve — eredetiség dolgában sokkal nagyobb értékű leendő, mert végre is szín- és dalműfőkötökre nézve nincs üdvösebb tanító-mester, mint maga a szinpad, mely Fáy Gusztáv előtt most nyílt meg először.

Egykor, — midőn másfél évtized előtt „Fiesco“-jával akart föllépni, — elzárták azt előtte, s a jelenlegi igazgatóé az érdem, hogy fölkeresé a szerény költőt elvonultságában, s rá bírta, hogy egy régebben, olasz színházak számára írt művét szint padunkon előadassa.

A siker elég nagy volt arra, hogy öt tovább munkálkodásra buzdítsa. Átalában ma már Pesten elég hálás dolog: a művészettel foglalkozni, mert egyre többen vallják azt a hitet, hogy a zenének *második anyanyelvnek* kell lenni minden művelt embernél.

Vadnai Károly.

Ujdonosságok.

— (Az erdélyi s felvidéki inségesek részére) lapunkban az adakozást Irányi Dániel Párisból 5 fital nyitotta meg, melyhez a „Hazánk“ részéről 15 fto csatoltunk. Lapunk szerkesztősége e célra elfogadja, s az erdélyi gazdasági-egylet kezéhez juttatja az adományokat. E helyen egyuttal figyelmeztetjük olvasóinkat mai párisi levelünkre.

* (Szalay „Magyarország története“) németül is megjelenik; fordítását Eötvös felügyelete alatt egy ismert publicistának fogja eszközölni, ki a magyar és német nyelvet egyiránt érti.

* (B. Eötvös József) harmadizbéli folyamódására végre engedélyt kapott egy politikai hetilapra.

* (Horváth kancellárnak) a „Zukunft“ című lap gr. Jankovics Gyulát, alkancellárnak b. Hellenbachot, s udv. tanácsosnak a többek közt Bogovicsot, a költőt és derék hazafit jelöli ki. A zágrábi hivatalos lapok e miatt hevesen megtámadják, s kivált gr. Jankovics Gyula ellen igen élesen nyilatkoznak.

* (Zilahy Károly,) az elhunyt széptehetségű író műveire az előfizetési határidő e hó végeig hosszabbított meg. Figyelmeztetjük olvasóinkat a mai számunk hirdetései közt levő előfizetési fölhívásra.

* (A pestvárosi tanács) 200 ezer frtnyi új köl-

csönt szándékozik fölvenni, hogy a redout-épület hátralevő költségeit fedezhesse s a Dunapart építését tovább folytathassa.

* („Julius Caesar“ diszpéldányát) Napoleon császár egy 1861-i képviselőnek is megküldte Pestre.

* (A műegyletnél) ki vannak állítva a május 9-diki sorsolás nyeresémtárgyai, összesen száz darab. E műtárgyak minden nap megnézhetők, egyleti tag társaságában fizetés nélkül, különben pedig 18 kr. bementi-díjjal. Részek-jegyek, melyek e nyereseményekre játszanak, a műtárlati irodában s az egyleti ügynököknél május elsőig 5 ft 25 kron kaphatók. Ha mást nem, egy igen szép műlapot okvetlenül mindenki nyer vele, mely műlap az id. Markó „Aratási jelenetét“ ábrázolja, Engerth Vilmos hazai művész rajza szerint.

* (A pesti állatkertre) eddigelé már 85,000 ft van aláírva.

* (A magyar gazdasszonyok egylete) sorsjátékából 19,206 fto vett be, mit a takarékpénztárba tettek le. Még 2627 sorsjegy kün van.

* (A pesti csónakegylet) az idén az eddigieknél nagyszerűbb regattára készül. Pályadíjul többet tűztek ki 300 aranynál, s hét verseny lesz, gyorsan egymásután.

— (A „Pannonia“ nevű) magyar viszontbiztosító intézet életrealóságát az mutatja legjobban, hogy

1000 ftos részvényei után három évi fennállása óta csak 200 ftot kellett befizetni, s hogy az utóbbi évben a részvényesek 200 ftjuk után 50 ft osztalékot kaptak. 1861-ben e társulatnál a viszontbiztosított összeg 103 millió 964,152 ftra rugott.

* (*Féreg-udvar.*) H. pesti opticus hirdetményében jelenti, hogy boltját a dorottya-utcai féreg-udvarba teszi át. Ha az utca ott nem volna, alig hinné az ember, hogy a *Wurm-udvarról* beszél.

* (*Pozsonyban a természetvizsgálók*) f. é. augusztusban tartandó nagygyűlésekor, iparkiallítást is rendeznek.

* (*Egerben képtár*) és muzeum fölállítását tervezetik. A muzeum helyisége a lyceum-épületben lenne.

* (*István főherceget*) Bécsbe a császári udvarhoz látogatásra várják.

* (*Pesti házikenyeret*) szállíttat egy válalkozó Bécsbe, hol az új árucikk szapora keletnek örvend.

* (*Az öreg Dumas*) egy Párisban időző német írónak megígérte, hogy meglátogatja Bécsset, s elhunyt barátja Saphir leányának javára fölolvásokat fog tartani.

* (*Liszt Ferenc*) Rómában m. hó 28-án közreműködött a capitolium tanácstermében tartott nagyszerű hangversenyben, melynek jövedelme a pápának lön felajánlva. A magas belépti ár (2¹/₂ scudi) dacára az óriási terem szorongásig megtelt s 5000 scudinál több jött be.

* (*A párisi „Constitutionnel“*) a magyar kérdésről közöl cikket Simon Eduardtól, ki 1861-ben az országgyűlés alatt Pesten volt. E lap, mint írják, a párisi osztrák követséggel áll összeköttetésben, s tagjai többnyire ausztriai érdemjelekkel diszeztvék.

* (*Magyar borok Braziliában.*) Kornis József ur, szentmártoni plébános, ismét vagy 20 akó veres és fehér bort küldött Braziliába, hol úgy látszik, megkedvelték aradhegyaljai borainkat.

* (*Herzen Sándor*) a híres orosz menekült Londonból Genfbe költözik, és saját orosz nyomdájában ott fogja kiadni „Kolokol“ című, mindenféle tiltott lapját.

* (*Eugenia császárné*) nem hagyott föl egészen tervezett jeruzsálemi útjával, s ezt most a császár algiri utazása alatt akarja megtenni. A kormányt ez alatt Napoleon herceg vinné.

* (*Walevski gróf,*) ki Morny utódául már két ízben föl volt szólítva, azért nem vállalta el a francia törvényhozó-testület elnökségét, mert orrbaja miatt nem tud tisztán beszélni.

* (*Reményi Ede Párisban*) Naudin, a nagy opera első tenorjának estélyén hegedült először. Dacára annak, hogy számos művészi erő közreműködése érdekesítette az estélyt, a figyelem főleg Reményi felé fordult s játéka rendkívüli tetszésben részesült.

* (*A pápa eltávozását Rómából*) újabban ismét gyakran emlegetik, sőt arról is beszélnek, hogy a legközelebbi kongregatióban a szent atya kijelentette volna a bibornokoknak, miszerint nem fogja bevárni a francia csapatok elvonulásának végét, hanem mihelyt a foglaló sereg fele eltávozott, ő is el fogja Rómát hagyni, mint „apostoli zarándok.“

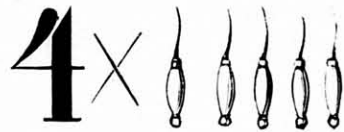
* (*Palugyay nevű orosz tábornok*) mulat jelenleg Párisban, a ki magyar atyától származott.

* (*A régi lengyel tartományok*) orosz katonai kormányzója, valamennyi lengyel nemzetiségű császári hivatalnoknak felfüggesztését rendelte el. E rendszabályra a hivatalnokok közt messze elágazott összeesküvésnek felfedezése adott volna okot.

* (*Svájc polgárai*) az ott tartózkodó lengyel menekültek iránt szép részvétet tanusítanak. Közélebb is egy Bernban tartott népgyűlésben elhatározták, hogy a szegény hazátlanok számára minden kantonban gyűjtéseket rendeznek. Mintegy ezer lengyel van ott, s ezeknek fele segélyre szorul.

* (*Sebesült magyarok Mexikóban*) A mexikói sebesültek sorában hazánkfiak közül Antal Ambrus, Kelemen János és Pálinkás József vannak megemlítve.

Képtalányok.

	OS	OS	
		OS	
OS	OS	OS.	

(Megfejtésük a 16-dik számban lesz.)

A 13-dik számban közölt képtalány értelme ez: „A magyar szívet misem tülti tökéletesben be, mint az igazán nagy.“ (Széchenyi István mondása.)